

**SLOVENSKÁ SOCIOLOGICKÁ SPOLOČNOSŤ
PRI SLOVENSKEJ AKADÉMII VIED**

SEKCIA SOCIOLOGIE ZDRAVOTNÍCTVA

Sociológia zdravia, choroby a zdravotníctva

**Výber z diela prof. PhDr. Jozefa Matulníka, PhD., MPH
pri príležitosti jeho životného jubilea**

Bratislava 2021

Názov: Sociológia zdravia, choroby a zdravotníctva. Výber z diela prof. PhDr. Jozefa Matulníka, PhD., MPH pri príležitosti jeho životného jubilea.

Publikáciu zostavili (Eds.):

Mgr. et Mgr. Silvia Capíková, PhD., *Lekárska fakulta Univerzity Komenského v Bratislave*

PhDr. Margita Kollárová, PhD., *Teologická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave*

© prof. PhDr. Jozef Matulník, PhD., MPH

© Vydavateľ: Sekcia sociológie zdravotníctva Slovenskej sociologickej spoločnosti pri SAV, Bratislava 2021

Nepredajné.

ISBN 978-80-85447-31-6 (print)

EAN 9788085447316 (print)

OBSAH

PREDSLOV.....	5
ÚVOD.....	6
1. K VYMEDZENIU OBLASTI SOCIOLOGIE ZDRAVIA A CHOROBY.....	8
2. K TEORETICKÝM PRÍSTUPOM V SOCIOLOGICKOM SKÚMANÍ PROBLEMATIKY ĽUDÍ SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM.....	18
3. K SÚVISLOSTIAM VYSOKEJ POTRATOVOSTI NA SLOVENSKU	23
4. PREMENY A PROBLÉMY PROFESIE ZDRAVOTNEJ SESTRY	30
5. PRECHOD DO DOSPELOSTI U MLADÝCH ĽUDÍ SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM A OVPLYVNĽUJÚCE SOCIÁLNE FAKTORY (Záverečná správa z výskumu).....	40
Príloha 1: Profesionálna dráha prof. PhDr. Jozefa Matulníka, PhD., MPH	63
Príloha 2: Výber najvýznamnejších publikácií.....	65
Príloha 3: Významné podujatia Sekcie sociológie zdravotníctva SSS pri SAV v rokoch 1988 - 2018.....	73

PREDSLOV

Táto publikácia je vydaná pri príležitosti životného jubilea, 70. narodenín, pána **prof. PhDr. Jozefa Matulníka, PhD., MPH** – prvého vedúceho Sekcie sociológie zdravotníctva Slovenskej sociologickej spoločnosti pri Slovenskej akadémii vied (ďalej ako SSS pri SAV) a bývalého predsedu SSS pri SAV. Jej vydanie bolo umožnené vďaka podpore z rozpočtu Rady slovenských vedeckých spoločností pri Slovenskej akadémii vied, ktorej patrí naše poďakovanie, rovnako ako Výboru SSS pri SAV a členom sociologickej obce.

Pán profesor Matulník sa popri pedagogickej, expertnej i vedecko-organizačnej činnosti počas niekoľkých dekád svojej profesijnej dráhy venoval i rozsiahlej výskumnej práci, ktorej výsledky publikoval doma i v zahraničí. Zaslúžil sa o rozvoj sociológie zdravia, choroby a zdravotníctva na Slovensku, čo chceme priblížiť odbornej verejnosti vydaním výberu z jeho publikácií. Mnohé zo skúmaných tém sú aktuálne aj z perspektívy problémov, ktorým čelí naša spoločnosť v súčasnosti.

Cieľom zostavovateľiek tejto nepredajnej publikácie je predovšetkým prispieť ku dokumentovaniu a kontinuite vývoja sociológie zdravotníctva na Slovensku a k posilneniu jej identity a historickej pamäti, ako aj k priblíženiu významných prác prof. Matulníka, dôležitých pre rozvoj tejto špecifickej disciplíny.

Ďakujeme redakcii časopisu *Sociológia* za ústretovosť a súhlas so zaradením nimi publikovanej štúdie do tejto antológie. Rukopisy prof. Matulníka (s jeho dovolením) zahrnuté do tejto publikácie prešli riadnym recenzným konaním v čase svojho vydania a pri každom rukopise sú v jeho úvode uvedené bibliografické údaje pôvodného vydania. Publikácia neprešla jazykovou úpravou a nie je určená pre komerčné využitie.

Zostavovateľky

ÚVOD

V počiatkoch svojej výskumnej činnosti pôsobil prof. PhDr. Jozef Matulník, PhD., MPH na rozličných inštitúciách, v rámci ktorých výskumne pracoval na rôznych témach (bližšie k tomu Príloha 1). V Ústave národného zdravia hlavného mesta Bratislavy sa venoval analýzam pracovných podmienok zdravotníckych pracovníkov i skúmaniu názorov pacientov na podmienky, v ktorých im je poskytovaná zdravotná starostlivosť¹. Vo svojich výskumných začiatkoch pôsobil ako člen riešiteľského tímu vo výskume vedenom prof. Ing. Jozefom Mihalikom, DrSc., na Vysokkej škole ekonomickej v Bratislave s názvom **Sociálny rozvoj podnikov vo vzťahu k sociálnemu rozvoju hl. mesta Bratislavy** (1980), v ktorom samostatne spracoval časť **Životné podmienky**. V roku 1995 sa stal spoluriešiteľom projektu PHARE **Tolerancia v slovensko-maďarských vzťahoch**. Zostavil aj publikáciu, ktorá bola výstupom projektu.

Avšak ťažisko vedeckovýskumného pôsobenia prof. Matulníka bolo zamerané na problematiku sociológie zdravia, resp. zdravotníctva, čo vyplýva aj z nasledovného prehľadu projektovej činnosti, na ktorej sa podieľal ako zodpovedný (hlavný) riešiteľ:

- V rokoch 1985 – 1986 bol vedúcim riešiteľského tímu sociologického výskumu **Sociálne podmienky práce sestier v lôžkových oddeleniach v ÚNZ SSR**. Záverečnú správu vydali MZd SSR a OZ pracovníkov v zdravotníctve. Výsledky boli publikované v časopise Sociológia, roč. 22 č. 2, ako štúdia. Vypracoval však aj učebnú osnovu predmetu **Sociológia v ošetrovatelstve** (In: Základné pedagogické dokumenty pre SZŠ, Študijný odbor: 53-25-7 Všeobecná diplomovaná sestra. MZ SR, Bratislava 1995).
- V rokoch 2000 – 2002 bol hlavným riešiteľom projektu The Edward R. Leahy, Jr. Center for Faculty Research s názvom **Postoje žiakov stredných škôl so zdravotným postihnutím k štúdiu na vysokých školách v SR**. Výskum sa uskutočnil v spolupráci s Asociáciou organizácií zdravotne postihnutých občanov v SR a s University of Scranton. Výsledky boli poskytnuté MŠVVaŠ SR, boli prezentované na vedeckých konferenciách v USA, v septembri 2002 v Scrantone a v marci 2003 v Chicagu a boli prednesené na vedeckom seminári Sekcie sociológie zdravotníctva Slovenskej sociologickej spoločnosti pri SAV a tiež v rámci výučby na Slovenskej zdravotníckej univerzite v Bratislave v r. 2002. Ako hlavný riešiteľ sa v spolupráci s University of Scranton, USA podieľal na riešení 3. etapy (2009 – 2010) tohto medzinárodného projektu pod názvom **Percepčia a postoje k študentom so zdravotným postihnutím na vysokých školách v SR**.
- V rokoch 2000 – 2002 pracoval ako hlavný riešiteľ projektu VEGA č. 1/7244/20 **Makrospoločenské faktory vývoja pôrodnosti na Slovensku**.
- V rokoch 2003 – 2005 pracoval ako vedúci projektu VEGA č. 1/0454/03 **Sociálne a zdravotné dôsledky zmien demografického správania na Slovensku**.
- V rokoch 2006 – 2008 bol vedúci zahraničného grantu **Výskum religiozity obyvateľov Slovenska** v spolupráci s Teologickou fakultou Trnavskej univerzity v Trnave.
- V rokoch 2011 – 2013 pracoval ako hlavný riešiteľ výskumu **Rola sprostredkujúcich štruktúr v živote mládeže na Slovensku** v spolupráci s Teologickou fakultou Trnavskej Univerzity v Trnave².

¹ J. Matulník: Osobný archív.

² J. Matulník: Osobný archív.

- V rokoch 2012 – 2013 pôsobil ako hlavný riešiteľ výskumu ***Prechod do dospelosti u mladých ľudí so zdravotným postihnutím a ovplyvňujúce sociálne faktory*** v rámci projektu KomPrax – Kompetencie pre prax (IUVENTA).

Profesor Jozef Matulník sa zaradil rozsahom svojich aktivít k profilujúcim osobnostiam sociológie zdravotníctva na Slovensku.³ Jeho vedecké práce predstavujú kontinuum niekoľkých dekád vedeckej činnosti, a to napriek náročným životným či inštitucionálnym okolnostiam. Transformácia pracovísk pre vedu a výskum, ako aj transformácia spoločnosti, priniesli predovšetkým v 90. rokoch 20. storočia zánik mnohých pracovných pozícií, v ktorých nachádzali uplatnenie sociológovia, napr. aj v zdravotníckej infraštruktúre. I počas turbulentných rokov na prelome 21. storočia dokázal prof. Matulník stmeliť niekoľko výskumných tímov a priestor na riešenie odborných otázok poskytovali aj konferencie, ktoré organizoval na pôde Slovenskej sociologickej spoločnosti pri SAV (najmä v rámci Sekcie sociológie zdravotníctva – pozri Prílohu 3).

V rámci sociológie zdravotníctva profesor Matulník obsiahol široké spektrum problémov a v množstve jeho publikácií (podrobnejšie k tomu Príloha 2) je možné identifikovať niekoľko nosných okruhov:

- 1) Pracovníci v zdravotníctve, profesia zdravotnej sestry.
- 2) Problematika osôb so zdravotným postihnutím.
- 3) Sociálna determinácia zdravia. Do tejto širšej kategórie možno zahrnúť publikácie analyzujúce populačný vývoj na Slovensku a jeho trendy, demografické a reprodukčné správanie a faktory, ktoré na ne pôsobia (napr. nezamestnanosť, vzdelanie, rodinný stav). Patrí sem však aj problematika zdravotného správania, sebahodnotenie zdravia, vplyv sociálnych faktorov na zdravie (ako napr. manželská spokojnosť, religiozita).
- 4) Teoretické otázky vymedzenia sociológie zdravia, resp. zdravotníctva ako subdisciplíny sociológie.

Zaradené texty dokumentujú rozmanitosť problémov, prepojenosť teoretických aspektov problematiky a empirického výskumu v oblasti sociológie zdravia vo vedeckej práci prof. Matulníka. Môžu byť podnetné pre ďalší základný aj aplikovaný výskum, dokumentujú a umožňujú komparovať i pochopiť vývojové trendy slovenskej spoločnosti aj slovenskej sociológie a ich širší kontext.

³ Podrobnejšie o dejinách sociológie zdravotníctva a prednáškovej činnosti sociológov v rámci Sekcie sociológie zdravotníctva v kontexte vývoja sociológie na Slovensku pojednáva monografia kolektívu autoriek *Slovenská sociológia po páde komunizmu: ideové korene, súčasné trendy a osobnosti vedy* vytvorená pod vedením PhDr. Evy Laiferovej, PhD. (LAIFEROVÁ E., MISTRÍKOVÁ L., CAPÍKOVÁ S., LUBELCOVÁ G., ECKEROVÁ L.: *Slovenská sociológia po páde komunizmu ideové korene, súčasné trendy a osobnosti vedy*. 2. rozšírené vyd. Bratislava : Univerzita Komenského, 2018. 276s. ISBN 978-80-223-4271-1.), tiež monotematická štúdia: MISTRÍKOVÁ L., LAIFEROVÁ E., 2010: *K histórii sociológie medicíny a zdravotníctva na Slovensku*. s. 9-22 In: Bednárík R., Jeřábek H., Smékalová L. (eds.): *Aktuální otázky české a slovenské společnosti II*. Sborník k 45. výročí založení Československé sociologické společnosti: Sociologie zdravotnictví a medicíny. 1. vyd. Tribun EU, Brno. ISBN 978- 80-7399-964-3.

Názov: Sociológia zdravia, choroby a zdravotníctva. Výber z diela prof. PhDr. Jozefa Matulníka, PhD., MPH pri príležitosti jeho životného jubilea

Publikáciu zostavili (Eds.): CAPÍKOVÁ Silvia, KOLLÁROVÁ Margita

Vydavateľ: Sekcia sociológie zdravotníctva Slovenskej sociologickej spoločnosti pri SAV, Bratislava

Poznámka: Fotografia na s. 62 – osobný archív prof. PhDr. Jozef Matulník, PhD., MPH

Rok vydania: 2021

Miesto: Bratislava

Počet strán: 74

Celkový počet AH: 5,29

ISBN 978-80-85447-31-6 (print)

EAN 9788085447316 (print)